

GLASILO BILJNE ZAŠTITE

GODINA XIV

RUJAN - LISTOPAD

BROJ 5

Željko HERNER¹, Darija MUSULIN²

¹*Ministarstvo poljoprivrede, Uprava kvalitete hrane i fitosanitarne politike, Sektor fitosanitarne politike, Služba sredstva za zaštitu bilja, Odjel za održivu uporabu pesticida*

²*Ministarstvo poljoprivrede, Uprava poljoprivrede i prehrambene industrije, Sektor poljoprivrede i prehrambene industrije, Služba za prehrambeno prerađivačku industriju, Odjel za ekološku i integriranu poljoprivredu
zeljko.herner@mps.hr*

HRVATSKO ZAKONODAVSTVO O INTEGRIRANOJ PROIZVODNJI POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

SAŽETAK

Integrirana proizvodnja obuhvaća proizvodnju poljoprivrednoga bilja prema posebnim uvjetima koji obuhvaćaju uravnoteženu primjenu agrotehničkih mjera uz uvažavanje ekonomskih, ekoloških i toksikoloških čimbenika pri čemu se za jednaki ekonomski učinak prednost daje ekološki i toksikološki prihvatljivijim mjerama. Zakonski je definirana u Zakonu o poljoprivredi iz 2009. godine. Kao dobrovoljni sustav proizvodnje, proizvođači u integriranoj proizvodnji primaju dodatne financijske potpore putem sredstava za ruralni razvoj. Pravilnikom o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda te Tehnološkim uputama koje su sastavni dio Pravilnika, detaljno se propisuju svi zahtjevi i posebni uvjeti koje trebaju ispunjavati proizvođači upisani u Upisnik proizvođača u integriranoj proizvodnji. Tehnološke upute donose se za područje ratarstva, povrćarstva, voćarstva i vinogradarstva. Svi proizvođači upisani su u Upisnik proizvođača u integriranoj proizvodnji koji se vodi pri Ministarstvu poljoprivrede. Proizvođači podliježu stručnom nadzoru koji provodi Savjetodavna služba. Nakon dobivene potvrde od Savjetodavne službe proizvođač označava svoj proizvod znakom „integrirani proizvod“. U sljedećem razdoblju, sustav integrirane proizvodnje treba biti usklađen sa EU zakonodavnim okvirom u području održive uporabe pesticida te u dijelu sufinanciranja iz Europskoga fonda za ruralni razvoj. Nakon što Europska Komisija prihvati Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. godine stvorit će se osnova za dodatno sufinanciranje integrirane zaštite bilja u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: integrirana poljoprivreda, zakonodavni okvir, Pravilnik, Tehnološke upute, Europski fond za ruralni razvoj, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. godine.

UVOD

Integrirana proizvodnja poljoprivrednih proizvoda (u daljnjem tekstu: integrirana proizvodnja) pojavljuje se u Europi u drugoj polovici prošloga stoljeća kao pokušaj primjena proizvodnih praksi koje bi smanjile negativan utjecaj agrokemikalija na okoliš. Takav sustav poljoprivredne proizvodnje imao je za cilj proizvodnju visokokvalitetne hrane korištenjem prirodnih mehanizama regulacije štetnih organizama, izborom otpornih sorti, precizne gnojidbe i izvještajno prognoznih poslova kao alata za procjenu potrebe za primjenom sredstava za zaštitu bilja (International Organization for Biological Control, u daljnjem tekstu: IOBC). Europska unija nikada nije propisala zakonski okvir za integriranu proizvodnju nego je to prepustila zemljama članicama. Početkom 21. stoljeća, pojavila se inicijativa kojoj je bio cilj ujediniti i ujednačiti pravila integrirane (održive) poljoprivrede na području cijele Europe (European Initiative for Sustainable Development in Agriculture, u daljnjem tekstu EISA). Za razliku od IOBC smjernica, koje su prvenstveno bile usredotočene na biljnu proizvodnju, EISA se zauzimala za puni širi, holistički pristup upravljanja poljoprivrednim gospodarstvom.

Republika Hrvatska u značajnoj mjeri je slijedila IOBC preporuke u izradi Tehnoloških uputa za ratarstvo, povrćarstvo, vinogradarstvo i voćarstvo. Važno je naglasiti da su kontrole navedenih sustava integrirane proizvodnje (IOBC i EISA) bile propisane tehničkim uputama i stručnim nadzorom. Do 2013. godine, integrirana proizvodnja u EU, bila je sufinancirana sredstvima Europskoga fonda za ruralni razvoj (European Fund for Rural Development, u daljnjem tekstu: EAFRD).

DEFINICIJA I CILJEVI INTEGRIRANE PROIZVODNJE

Integrirana proizvodnja sustav je uzgoja koji obuhvaća primjenu agrotehničkih mjera uz uvažavanje ekonomskih, ekoloških i toksikoloških čimbenika pri čemu se za jednaki ekonomski učinak prednost daje ekološki i toksikološki prihvatljivijim mjerama. Integrirana proizvodnja podrazumijeva aktivnosti:

- koje priječe devastaciju, unapređuju korištenje energije i umanjuju onečišćenje okoliša:

- predstavljaju promjenu postojećih tehnologija, uvažavaju znanja i vještine poljoprivrednog proizvođača.

Integrirana proizvodnja omogućuje poljoprivrednom proizvođaču kontinuiranu biljnu proizvodnju u suglasju s prirodom, a potrošaču osigurava kvalitetne i zdravstveno ispravne proizvode. Integrirana proizvodnja objedinjuje najbolje od tradicionalne biljne proizvodnje s modernim ekološki i ekonomski prihvatljivim tehnologijama.

Cilj integrirane proizvodnje jest proizvodnja poljoprivrednih kultura pri kojoj se vodi računa o:

- smanjenju zagađenje tla, voda i zraka, odnosno čuvanju okoliša i prirodnih staništa,

- čuvanju i poticanju plodnosti tla,
- čuvanju i poticanju biološke raznolikosti, te poticanju prirodnih mehanizmima regulacije.

ZAKONSKI OKVIR – 2009.-2012. Godina

Zakonom o poljoprivredi („Narodne novine“, br. 149./2009, 127./2010, 50./2012 i 120./2012) integrirana proizvodnja u Republici Hrvatskoj, prvi se puta definira 2009. godine, člankom 15. koji je glasio:

- (1) Integrirana proizvodnja poljoprivrednih proizvoda (u daljnjem tekstu: integrirana proizvodnja) obuhvaća proizvodnju bilja prema posebnim uvjetima.
- (2) Integriranu proizvodnju obavljaju proizvođači upisani u Upisnik proizvođača u integriranoj proizvodnji.
- (3) Proizvodi iz integrirane proizvodnje označavaju se oznakom »integrirani proizvod« ukoliko ispunjavaju posebne uvjete.
- (4) Uvjete proizvodnje kojima moraju udovoljavati proizvođači proizvoda iz integrirane proizvodnje, način i uvjete upisa u Upisnik proizvođača u integriranoj proizvodnji te označavanje i stavljanje na tržište integriranih proizvoda propisuje ministar nadležan za poljoprivredu i ruralni razvoj (u daljnjem tekstu: ministar) pravilnikom.

Sukladno članku 15. navedenoga Zakona, sustav integrirane proizvodnje detaljno je propisan Pravilnikom o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda („Narodne novine“ 132./10) i Tehnološkim uputama koje su bile sastavni dio Pravilnika.

U Pravilniku se detaljno propisuju:

- a) značenje pojedinih pojmova,
- b) Tehnološke upute,
- c) upisnik proizvođača,
- d) obvezno vođenje evidencija o proizvodnji.

Tehnološke upute u razdoblju od 2009. do 2012. godine

Sadržaj Tehnoloških uputa obuhvaćao je popis mjera i operacija u proizvodnji kojih se proizvođača bio dužan pridržavati. Uz popis dopuštenih i zabranjenih postupaka, proizvođačima su davane i preporuke koje su bile dobrovoljne. Najvažniji dio Tehnoloških uputa odnosio se na integriranu zaštitu poljoprivrednih kultura. U pojedinačnim tablicama za svaku poljoprivrednu kulturu dan je opis štetnog organizma, dodatne mjere suzbijanja, naziv sredstva za zaštitu bilja (u daljnjem tekstu: SZB) te broj aplikacija u proizvodnoj godini. Važno je naglasiti da su početne verzije Tehnoloških uputa bile znatno poboljšane u narednim godinama kad su svoj doprinos komentarima i sugestijama dali kompetentni stručnjaci akademske zajednice, proizvođači u integriranoj proizvodnji i djelatnici Poljoprivredne savjetodavne službe.

Iako su te Tehnološke upute bile prilično opsežne, bile su veoma edukativan i informativan priručnik za proizvođače, što je bio cilj u početnoj fazi implementacije integrirane proizvodnje u Republici Hrvatskoj.

TREKUTNO VAŽEĆI ZAKONODAVNI OKVIR

Zakon o poljoprivredi („Narodne novine“, br. 149./2009, 127./2010, 50./2012, 120./2012 i 148/2013)

Posljednjom izmjenom i dopunom Zakona o poljoprivredi, poslove kontrole proizvođača u integriranoj proizvodnji, koje je dotada vodila poljoprivredna inspekcija, preuzima Savjetodavna služba te se uvodi obvezno plaćanje stručnog nadzora pa tako sada članak 15. glasi:

(3) Integrirana proizvodnja podliježe stručnom nadzoru koji provodi Poljoprivredna savjetodavna služba.

Dosadašnji stavci 3. i 4. koji postaju stavci 4. i 5., mijenjaju se i glase:

(4) Proizvodi iz integrirane proizvodnje označavaju se znakom integrirane proizvodnje i riječima »poljoprivredni proizvod iz integrirane proizvodnje ukoliko ispunjavaju posebne uvjete.

(5) Uvjete proizvodnje kojima moraju udovoljavati proizvođači proizvoda iz integrirane proizvodnje, sadržaj, oblik, način vođenja i uvjete upisa u Upisnik proizvođača u integriranoj proizvodnji, način i metodologiju provođenja stručnog nadzora, način plaćanja stručnog nadzora te označavanje i stavljanje na tržište integriranih proizvoda propisuje ministar nadležan za poljoprivredu (u daljnjem tekstu: ministar) pravilnikom.

Pravilnik o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda („Narodne novine“, 137./2012)

Stupanjem na snagu tog Pravilnika prestao je važiti Pravilnik iz 2010. godine. Najvažnije promjene u odnosu na prethodni Pravilnik bile su:

a) obveza uključivanja svih površina u sustav integrirane proizvodnje za pojedinu vrstu proizvodnje. Time se izbjeglo da proizvođač može imati dio proizvodnje u konvencionalnoj proizvodnji a dio u integriranoj proizvodnji. Taj zahtjev se nije odnosio na postojanje ekološke i integrirane proizvodnje na pojedinom gospodarstvu;

b) upisnik proizvođača u integriranoj proizvodnji vodi Ministarstvo poljoprivrede u sustavu Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (u daljnjem tekstu APRRR). Upisivanjem podataka o proizvođačima, površinama i tipu proizvodnje u jedinstveni Integrirani administrativni i kontrolni sustav (u daljnjem tekstu: IAKS), omogućila se učinkovitija kontrola, ponajprije poticaja;

c) stručnu kontrolu nad proizvođačima u integriranoj proizvodnji preuzima Savjetodavna služba. Stručni nadzor obavezan je i plaća se. Poljoprivredna inspekcija i dalje ostaje nadležna za inspekciju osnovnih zahtjeva propisanih Zakonom o poljoprivredi.

d) uvodi se znak »integrirani proizvod«, korisni organizam »MREŽOKRILKA« (*Nineta flava*), zelene boje;

e) uvodi se obvezna edukacija za proizvođače koja traje 5 sati godišnje.

Tehnološke upute za 2012. i 2013. Godinu

U Tehnološkim uputama za 2013. uvode se zabrane primjene insekticida iz skupine sintetskih piretroida, sintetičkih regulatora rasta i vrlo perzistentnih herbicida. Uvode se i ograničenja za uporabu pojedinih skupina SZB. U Tehnološkim uputama za sve sektore proizvodnje uvode se izvještajno prognozni poslovi i pragovi donošenja odluke u primjeni zaštite. Izvještajno prognozni poslovi s preporukama dostupni su na Internet stranicama Savjetodavne službe i Hrvatskoga centra za poljoprivredu hranu i selo. Opisani su postupci prognoze i signalizacije te kritični broj štetnika kao i prag donošenja odluke o primjeni zaštite.

Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda, („Narodne novine“, 59./2014)

Trenutno važećim Pravilnikom, koji je objavljen 20. travnja 2014., uvedene su promjene u odnosu na prethodni Pravilnik. Od najvažnijih promjena nave se:

- stručno povjerenstvo za izradu Tehnoloških uputa dužno je uvažavati sve promjene propisa kojima je uređeno područje integrirane proizvodnje. Rok za izradu i objavu Tehnoloških uputa za iduću godinu više nije propisan;
- propisuje se rok za izradu analize tla na površinama prilikom prvog upisa u Upisnik te na površinama koje su već upisane u sustav integrirane proizvodnje;
- detaljnije se propisuju razlozi za brisanje pravnih i fizičkih osoba iz Upisnika (uporaba nedozvoljenih SZB navedenih u tehnološkim uputama, korištenje GMO, nepoštivanje plodoreda i nevođene evidencije o proizvodnji);
- detaljnije se propisuju slučajevi za neizdavanje potvrde o sukladnosti od strane Savjetodavne službe;
- detaljnije se propisuje nadležnost poljoprivredne inspekcije.

INTEGRIRANA PROIZVODNJA I AKCIJSKI OKVIR ZA ODRŽIVU UPORABU PESTICIDA

Donošenjem Pravilnika o uspostavi akcijskog okvira za postizanje održive uporabe pesticida („Narodne novine“, broj 142/2012), Republika Hrvatska preuzela je odredbe Direktive 2009/128/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009., a usvajanjem Nacionalnog akcijskog plana za postizanje održive uporabe pesticida (u daljnjem tekstu: NAP) u lipnju 2013. počela je uspostava sustava održive uporabe pesticida. Zakonom o održivoj uporabi pesticida („Narodne novine“, broj 14./2014) uređuje se implementacija NAP-a. Svi navedeni zakonski propisi zajedno s NAP-om čine pravni i sadržajni okvir sustava održive uporabe pesticida.

Iako na prvi pogled i sustav integrirane proizvodnje i održive uporaba pesticida imaju zajedničke ciljeve u smislu zaštite okoliša, zaštite potrošača i primjene integrirane zaštite bilja (engl. Integrated Pest Management, u daljnjem tekstu: IPM) i druge, ipak postoje i razlike između ta dva pristupa.

Integrirana proizvodnja temelji se na:

a) dobrovoljnom pristupu;

- b) stručnom nadzoru proizvodnje,
- c) posebnim oznakama koje potvrđuju sukladnost s posebnim zakonskim odredbama i Tehnološkim uputama;
- d) dodatnim potporama.

S druge strane, sustav održive uporabe pesticida propisan zakonskim okvirima temelji se na:

- a) obvezi svih „profesionalnih korisnika“ SZB. Pojam „profesionalni korisnik“ SZB obuhvaća sve osobe koje koriste pesticide u sklopu obavljanja svojih profesionalnih aktivnosti, uključujući primjenitelje, tehničare, poslodavce i samozaposlene, kako u poljoprivredi tako i u drugim djelatnostima;
- b) odredbama navedenog Zakona i Pravilnika koje postaju obveza i polazna osnova za integriranu proizvodnju. Propisane odredbe obvezni su zahtjevi koje mora provoditi poljoprivredni proizvođač, a svaka operacija i primjena koja nadilazi propisane zahtjeve smatra se dobrovoljnim standardom (ekološka proizvodnja, integrirana proizvodnja, agrookolišne mjere predviđene Programom ruralnog razvoja 2014.-2020.):
- c) kontroli poljoprivredne inspekcije;
- d) obveznom uvjetu višestruke sukladnosti u području primjene pesticida, za dobivanje izravnih potpora u poljoprivredi. Ispunjavanje uvjeta propisanih u navedenom Zakonu i Pravilniku osnova je za dobivanje izravnih plaćanja, a njihova primjena u Republici Hrvatskoj nastupiti će 2016. godine.

ZAKLJUČAK

Zakonodavstvo u integriranoj proizvodnji u Republici Hrvatskoj pripada nacionalnom zakonskom okviru u mjerama ruralnog, razvoja uvažavajući sve posebne propise vezane za primjenu SZB i propise o biljnom zdravlju. Dobrovoljnim upisom u Upisnik integriranih proizvođača, poljoprivrednici se obvezuju na poštivanje zakonskih odredbi i pridržavanje Tehnoloških uputa te imaju pravo na označavanje svojih proizvoda i na dodatnu financijsku potporu u sklopu potpore mjerama ruralnog razvoja. Ulaskom u Europsku uniju i preuzimanjem odredbi Direktive 2009/128/EZ a posebno Uredbe o stavljanju na tržište sredstva za zaštitu bilja, 1107/2009/EZ, čl. 14., o obveznoj primjeni integrirane zaštite bilja bit će potrebno u idućem razdoblju uskladiti nacionalni zakonski okvir s EU regulativama vezanim za stavljanjem na tržište i održivo korištenje SZB. Dio tog usklađenja već je napravljen u prijedlogu Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020. u sklopu agrookolišnih mjera. Usvajanjem Programa ruralnog razvoja od Europske komisije stvorit će se osnova za sufinanciranje mjera u integriranoj zaštiti bilja koje nadilaze obvezne zakonske zahtjeve (engl. base line) za korištenje pesticida.

SUMMARY

INTEGRATED FARMING LEGISLATIVE IN CROATIA

The integrated farming of agricultural products (hereinafter: Integrated farming) is a production system based on the application of production practices with aim of reducing the use of pesticides. In this system, priority is given to the protection of mechanical weed control, biological, biotechnological and physical methods in relation to chemical methods with identical economic effect. Integrated farming is first mentioned in the Agriculture Act in the 2009. Voluntary system of production is regulated by Regulation on the integrated farming of agriculture and Technical Guidelines which are part of the mentioned Regulation. Technical Guidelines are made for arable crops, vegetables, fruits and grape. All producers are registered in the Register of producers for integrated farming and they are supervised by Extension Service. The producer can mark his product with logo of integrated farming *Nineta flava* after receiving signed confirmation by Advisory Service. The producer receive additional financial subsidies. In future, an integrated production system needs to be harmonized with the EU legislative framework in the field of sustainable use of pesticides as well as part of co-financing from the European Fund for Rural Development – EAFRD. After the approval of the Croatian Rural Development Programme for the period 2014 to 2020 it will create a basis for further financial support for integrated pest management in Croatia.

Key words: integrated farming, legal framework, delegated act, Technical guidelines, European Fund for Rural Development, Croatian Rural Development Programme for the period 2014 to 2020

LITERATURA

Nacionalni akcijski plan za postizanje održive uporabe pesticida za razdoblje 2013.-2023., (2013). Vlada Republike Hrvatske, Klasa: 011-02/13-01/56, Urbroj: 525-09/1164-13-1 ,

Pravilnik o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda, (2010). „Narodne novine“, 132, Zagreb.

Pravilnik o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda (2012). „Narodne novine“, 137, Zagreb.

Pravilnik o uspostavi akcijskog okvira za postizanje održive uporabe pesticida (2012). „Narodne novine“, 142, Zagreb.

Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o integriranoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda (2014). „Narodne novine“ 59, Zagreb.

Zakon o poljoprivredi (2009). „Narodne novine“, 149, Zagreb.

Zakon o održivoj uporabi pesticida (2014). „Narodne novine“, 14, Zagreb.

<http://www.iobc-wprs.org/11> June 2014

<http://sustainable-agriculture.org/11> June 2014

stručni rad